

Zasuk po Dolomitski izjavi

V zadnjem času se vse več govori in piše o OF, predvsem o njenih izvirnih načelih in temeljnih točkah, organiziranosti, odnosih med skupinami in Dolomitski izjavi, kot jo danes imenujemo.

Že v začetku je imela organizacija oziroma gibanje, kot se je tudi imenovala, namen prerasti v vodilno politično zvezo na Slovenskem. Proti-imperialistična fronta, kot se je v začetku imenovala je bila ustanovljena v času okupacije, ko je bilo slovensko narodno ozemlje razdeljeno med tri okupatorje. Glavni namen organizacije v prvem obdobju, to je pred napadom Nemčije na Sovjetsko zvezo, je bilo širjenje in utrjevanje organizacije, tako številčno in organizacijsko kot programske.

Na ustanovnem sestanku 26. aprila 1941 so bili predstavniki treh političnih grupacij, to je krščanskih socialistov, naprednih sokolov in KPS, ki je bila organizirana kot stranka v ilegali ter predstavniki slovenskih kulturnih delavcev, ki pa niso bili politično organizirani. Le-to je že pred okupacijo družilo načelo protiimperializma in simpatije do Sovjetske zveze, v kateri so videvali glavni porok zmage nad različnimi fašizmi.

Začetno ime ni bilo naključno izbrano, če vemo, da so bile v organizaciji dve skupini KPS in krščanski socialisti, ki sta zagovarjali delavske interese ter ena demokratično nacionalno usmerjena. Imperializem so v grobem enačili s kapitalizmom, zato so nastopali tako proti italijansko-nemškemu kot proti anglo-amerišskemu, od katerih so zadnjemu očitali, da sta za svoje koristi prvima dvema žrtvovala male države. Takšna stališča so pojasnjevali z namenom, da bi tako izločili vsakega tujega agenta, ki bi hotel »v pravični osvobodilni boj podtakniti kukavičje jajce in vpreči angleški imperialistični voz ljudske množice, boreče se za veliko stvar svoje

narodne in socialne osvoboditve.«

Krivca za poraz, hitro kapitulacijo in razkosanje so iskali tudi v starojugoslovanskem kapitalističnem sistemu in tudi zaradi tega so vse stavili na Sovjetsko zvezo, za katero so bili prepričani, da se bo zapletla v vojno proti Nemčiji in poudarjali, da je prevzel osvobodilno voljo slovenskega naroda slovenski proletarijat, ki naj bi združil vse pozitivne sile slovenskega naroda.

V začetnem obdobju so bile vse ustanovne skupine popolnoma enakopravne. Ideje Protiimperialistične fronte, po napadu na Sovjetsko zvezo preimenovane v Osvobodilno fronto so širili med svojim članstvom, vsak po svoji »liniji« in pridobivali še druge skupine in posameznike, tako da bi bilo jeseni 1941 vključenih v OF od 18 do 22 skupin. Vendar so imele ustanovne ali temeljne skupine v organizaciji posebno mesto. Druge skupine so imele v vrhovnem plenumu OF po enega predstavnika, ustanovne pa po več. Poleg tega so bili v izvršnem odboru OF, ki je dejansko vodil OF, samo predstavniki ustavnih skupin. Te so se zedinile v težnji po narodovem osvobojenju, v udejanjanju le tega in po skupnem in lojalnem sodelovanju. Pri tem so bile narodnostne zahteve obvezne za vse skupine v OF, družbene pa naj bi se reševale le v okviru ustanovnih skupin.

Organizacijsko mrežo OF so ustvarjali tako, da je vodstvo OF ustanovljalo za posamezna območja slovenskega ozemlja okrožne odbore OF, v katerih so bili praviloma predstavniki vseh treh ustanovnih skupin. Območje delovanja okrožnih odborov OF

je bilo razdeljeno še na rajone, v približni velikosti predvojnih občin. Tako kot okrožni so bili tudi rajonski odbori OF sestavljeni tripartitno, in vsak član je imel tesno povezavo s predstavnikom svoje skupine v višjem odboru OF.

OF je kot borbena koalicija, z zgoraj opisano organizacijsko strukturo obstajala vse do podpisa Dolomitske izjave, marca 1943. O odnosih med njimi so razpravljali ves čas do podpisa. V vodstvu so bili odnosi sorazmerno dobri, predvsem zaradi sprotnih usklajevanj, toda med aktivisti različnih skupin je prišlo do določenih nasprotij, zato je Edvard Kocbek predstavnik krščanskih socialistov že pred novembrom 1941 opozoril na ravnanje nekaterih partijcev na terenu, hkrati pa poudaril do tega ne počne zaradi »prestižnih razlogov, temveč zaradi nezdravega polaganja temeljev novega reda.«

Zakaj je Dolomitska izjava prelomen trenutek, ne samo za OF in njeno organiziranje, pač pa tudi v zgodovini slovenskega naroda? Po podpisu je v slovenskem političnem taboru, ki ga je vodila KPS in ki je po vojni prevzel oblast, prevladalo monistično politično organiziranje, ki se je zgledovalo drugje v jugoslovanskem prostoru in še dalje proti vzhodu. Znano pa je, da je bila OF od začetka, za razliko od drugih jugoslovanskih pokrajin, kjer je odpor politično vodila le partija, edinstveno politično gibanje celo v evropskem odporniškem gibanju. Od podpisa dalje, pa si je partija na Slovenskem prevzela absolutni primat in ekskluzivnost v političnem in drugem odločanju o posamezniku in narodu kot celoti, brez vseh organiziranih političnih zaveznikov, ki bi ji lahko pomagali, ne le nositi »breme« oblasti, pač pa tudi breme odgovornosti.

LOJZ TRŠAN

KARDELJ O PRAVICI DO ODCEPITVE

Pogoj za tvorno sodelovanje

V svoji predvojni publicistični dejavnosti je Edvard Kardelj v strnjeni obliki največ pisal o slovenski preteklosti in prihodnosti, in to v knjigi z naslovom *Razvoj slovenskega nacionalnega vprašanja. Vir ali ideja za to je našel v francoski revoluciji, ki je razglasila pravico vsakega naroda do samoodločbe.*

Analiziral je odnos posameznih družbenih slojev do nacionalnega vprašanja, ki ima podlago v slovenskem nacionalnem programu iz obdobja marčne revolucije 1848

v takratnem avstrijskem cesarstvu.

Pred drugo vojno se je, tudi pri vseh sosedih, v Italiji, Nemčiji in na Madžarskem, spridila ideja o neodvisnosti v antidemokratsko skrajnost, v fašizme različnih barv, ki so zahtevali še nadvlado nad drugimi narodi. Toda pri večini evropskih narodov, predvsem pri delavstvu in srednjih slojih pa je prevladovalo še prvotno prepričanje.

Kardeljevo delo, ki ga je napisal pod psevdonimom Spe-rans, je bilo hkrati mišljeno kot napotilo za boj proti imperializmu drugih narodov, saj je nastalo na »predvečer« napada na Jugoslavijo in ob začetku univerzalnega načrta za fizično in nacionalno uničenje slovenskega naroda.

V poglavju o bodočnosti je posebej zanimiv pasus, kjer piše, da mora imeti vsak narod, ki živi v državni skupnosti z drugimi, garancijo za svojo samostojnost, ne samo z geslom o samoodločbi. To je lahko le fraza, če nima pravice do odcepitve, »ki edina lahko jamči, da se bo sleherni narod

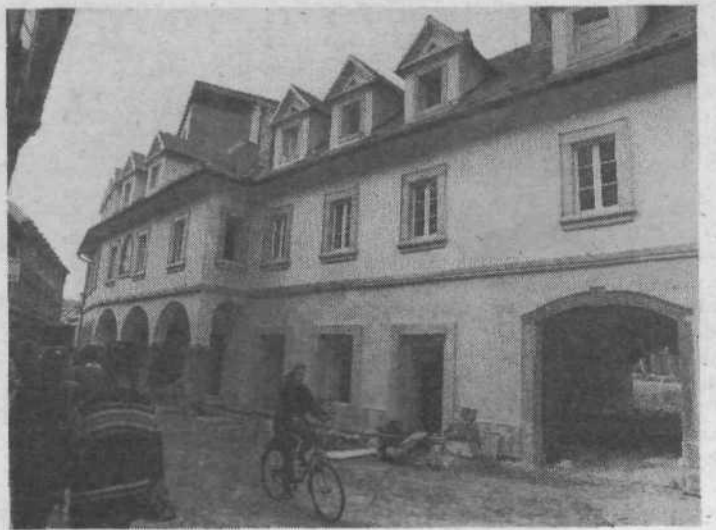
zares svobodno odločil za obliko svojega življenja med drugimi narodi. Vsako drugo reševanje ni nič drugega kot podaljšanje zatiranja, četudi v novih oblikah.« Poudarja pa, da pravica do odcepitve seveda ni dolžnost in da je ravno zaradi priznavanje te pravice lahko sodelovanje med narodi pristnejše in tesnejše.

Pravica do samoodločbe, odcepitve ali združitve z drugimi narodi je bilo tudi geslo narodnoosvobodilne borbe na Slovenskem.

V letih po vojni, je bila nova Jugoslavija centralistično organizirana. Za to obdobje je Kardelj menil, da so imeli Slovenci največji vpliv v državi. Potem, ko so se leta 1968, pojavila prva vprašanja o položaju Slovenije v federaciji, je bil Kardelj prepričan, da ima Slovenija zagotovljene vse pogoje za razvoj in da so zato odveč vsa »obrambna« stališča, ker je samostojnost zagotovljena in da se Slovenci ne smejo omejevati samo na odnos v Jugoslaviji, »kakor da Slovenci ne živijo tudi v Evropi in v svetovnem prostoru, kjer se prav tako razvijajo ustvarjalni integralni procesi.«

LOJZ TRŠAN

KSD Josip Prašnikar

Prenovljena hiša na Trubarjevi 7 že kaže svojo polepšano podobo

Odbor naj spet prične z delom — Pred nekaj leti je bil v KS ustanovljen odbor za ureditev Petkovškovega nabrežja z okolico. Bližnji stanovalci si bodo res oddahnili glede na nočni mir, saj je bilo marsikdaj nemogoče in nevzdržno pozno v noč. Prizadeti so bili vedno nemočni, brez prave pomoči in razumevanja. Na vseh forumih so trkali na vrata, a vedno zaman češ, da se gre za poživitev Starega mestnega jedra. Nekateri gostinci so krajanom (peščem) preprosto odvzeli pločnike (Gornji trg 23 in 25) in zasedli te s svojimi vrtovi. Prav čudno je bilo poletje, ko je bil ves Gornji trg razkopan in neprehoden. Kaj vse se dogaja na Gornjem trgu 20 in bližnji okolici v večernih innočnih urah verjame lahko samo tisti, ki si vso zadevo enkrat ogleda. Mora pa priti peš saj avtomobila ne bo imel kje parkirati. Bližnji stanovalci — krajanji tega območja so že obupali in vedo, da imajo edino pravico še priti na volišče in voliti.

* * *

Merjenje krvnega pritiska — V KS Kolodvor po počitnicah znova merijo krvni pritisk. Z merjenjem so pričeli 5. oktobra in nato redno vsakih 14 dni od 10. do 11. ure. Vsi, ki želite preveriti svoj krvni pritisk ste vabljeni.

KS Stara Ljubljana

Gostinski vrtovi se poslavljajo — Hladni dnevi in večeri že silijo nekatere gostince, da so začeli pospravljati svoje vrtove pred lokali. Bližnji stanovalci si bodo res oddahnili glede na nočni mir, saj je bilo marsikdaj nemogoče in nevzdržno pozno v noč. Prizadeti so bili vedno nemočni, brez prave pomoči in razumevanja. Na vseh forumih so trkali na vrata, a vedno zaman češ, da se gre za poživitev Starega mestnega jedra. Nekateri gostinci so krajanom (peščem) preprosto odvzeli pločnike (Gornji trg 23 in 25) in zasedli te s svojimi vrtovi. Prav čudno je bilo poletje, ko je bil ves Gornji trg razkopan in neprehoden. Kaj vse se dogaja na Gornjem trgu 20 in bližnji okolici v večernih innočnih urah verjame lahko samo tisti, ki si vso zadevo enkrat ogleda. Mora pa priti peš saj avtomobila ne bo imel kje parkirati. Bližnji stanovalci — krajanji tega območja so že obupali in vedo, da imajo edino pravico še priti na volišče in voliti.

* * *

Kaj je z zgradbo Gornji trg — Bivša Kajfeževa gostilna s prenočišči je zaprta že leto dni. Prej je bila last delovne organizacije SLIKO-PLASK — TERMOPLAST, ta pa jo je predala baje podjetju SCT. Verjetno so krajanji upravičeni vedeti kaj bo v bodoče z zgradbo, lahko pa bi dobila nazaj svojo prvotno namembnost.

* * *

Kdaj bo Mestni trg 17 dobil prve stanovalce — Prenova zgradbe Mestni trg 17 se vleče že nekaj let. Pričakujemo prve stanovalce, nihče pa noče vedeti, kdo vse bo prišel stanovati v to zgradbo. Izgleda, da nekateri naši krajanji ne bodo imeli preveč sreče.

* * *

Gallusovo nabrežje in parkiranje — Lastniki osebnih avtomobilov, ki imajo določeno parkiranje z nalepkami na Gallusovem nabrežju se sprašujejo kdo je dovolil podjetju »GIVO«, da si je ogradi kar pol ulice za pripravo gradbenih del oz. popravilo strehe na hiši št. 39. Isto je tudi pred hišo Gornji trg 7, kjer to podjetje prav po polževem opravlja delno prenovo hiše.

KS Tabor

Obraznava gradiv ZK — Tudi člani OO ZK Tabor so delo po poletnih počitnicah zastavili z vso resnostjo. Na svojem prvem jesenskem sestanku so se predvsem pogovorili o aktualnih družbenopolitičnih dogajanjih v naši ožji in širši domovini, in o sedanjem političnem trenutku. Obravnavali so tudi gradiva za konference ZKS in ZKJ in izvolili delegate za občinsko konferenco ZKS.

* * *

KK SZDL se pripravlja na volitve — Volitve v prihodnjem letu bodo tudi za Krajevne konference SZDL pomenile odgovorno in zelo zahtevno delo. Člani predsedstva KK SZDL menijo, da bi bilo nadvse pametno ustanoviti »okroglo mizo v KS«, v kateri bi vodili dialog z nosilci programov, ki se bodo ponujali s pluralizmom, upoštevajoč vse novosti, ki so sprejete z novo ustavo SRS. Prav tako pa bodo morali najresneje že tako razmišljati o zasedbi vodstev krajevne samouprave in DPO ter društev.

Do 20. oktobra, tako so sklenili, na prvi jesenski seji pa morajo vse DPO, društva in delgacije pripraviti poročila o svojem delu in problematiki, ki bodo služila kot osnova za sestavo poročila na programski konferenci KK SZDL.

* * *

Krožek za ročna dela že v polnem zagonu — Razstava likovnih in ročnodelskih izdelkov ob »Majskih srečanjih 89« je prav gotovo vzpodbudila marsikatero tovarišico, da se je z veseljem vključila v ročnodelski krožek DU Tabor. Krožek deluje že ves mesec, udeležba ke izredna. Letos je sprememba le v dnevu dela krožka. Ta je poslej vsak torek od 16. do 18. ure v KS. Priručno babiljo v svoje vrste že tiste tovarišice in tovariše, ki bi radi pokazali svoje ročnodelske sposobnosti — pletenje, kvačkanje, vezenje, gobelini — ali pa bi se želeli tega naučiti.

DOGOVORI

Ustanovitelj in izdajatelj je Občinska konferenca SZDL Ljubljana Center.

Glasillo je leta 1979 dobilo srebrno priznanje Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

Svet za časopisno in informativno dejavnost:

Vid Štampinar (predsednik), člani: Svit Arambašič, Lojze Cepuš, Niko Isajević (glavni in odgovorni urednik), Tone Kovacič, Zmaga Obšteta, Vesna Pfeifer, Irena Potrč (namestnica predsednika), Ksenija Preželj, Vili Pšeničny, Janko Rednak, Tatjana Pust, Tomaž Skale, Anica Zalik, Mitja Košir.

Uredniški odbor: Lojze Cepuš, Matija Čož (tehnični urednik), Niko Isajević, Lili Kranjc, Aleska Meško, Jurij Popov, Ksenija Preželj, Tatjana Pust, Lojze Tršan.

Izhaja tritedensko v 15.000 izvodih. Rokopisov ne vračamo.

Uredništvo: Kardeljeva 8, p.p. 191. Tel.: 214-296, 223-510, 223-509. Ziro račun pri SDK Ljubljana 50101-678-47644, OK SZDL Ljubljana Center.

Tisk: ČGP »Delo«, Likozarjeva 1, Ljubljana.

Glasillo prejemajo vse družine v občini brezplačno na domove.